

értelemgyakorlatok kifejezései. Az utóbbiak tárgycsoportok (a család, állatcsaládok, a kert, az időjárás, stb) szerint elkülönítve úgy vannak felvéve, hogy a rokon kifejezések egymás után következnek. Az egész szótár beosztása olyan, hogy az összetartozó kifejezések nincsenek mesze egymástól, ami a szótár használatát nagyon megkönnyíti. Mindazek a tanítók és tanárok, akik német nyelvű iskolákban tanítanak, igen nagy hasznot vehetik, különösen ma, amikor német nyelvű tankönyvekhez jutni majdnem lehetetlen.

Krix Márton.

Aldobolyi Nagy Miklós dr.: A Zsitvaszög tájnépesedése. Budapest, 1942. 101 oldal.

A világot dúló, de elsősorban Európát alakító küzdelemben ma főképp áldozatokkal, a jövőben fokozott belső munkával válik érdemessé a magyar nemzet az eljövendő szebb és nagyobb hivatások betöltésére. Ma erőink legnagyobb kifejtésére, a jövőben a magunk megismerésén nyugvó tervszerű és a földrajzi viszonyokban gyökerező szociális, gazdasági építőmunkára van szükségünk. *Aldobolyi Nagy Miklós* máris részt vállalt a modern ország- és nemzetismeret elvégzendő nagy munkájából. Ez a könyv határozottan kialakított köve a magyarságismereten nyugvó országépítésnek. Példa arra, hogyan lehet megrajzolni egy zárt tájban az embert — ebből a célból minden más tényezőnek fölérendelve — a mult számbavételével, hogy a földrajzi és történelmi erők viszonyából és más körülményekből megjelöljük a fejlődés és fejlesztés irányait s a velük kapcsolatos — főleg gazdaságpolitikai tennivalókat.

Szerző e munkájában a népesedésből, az emberszám alakulásának történelmi és területi folyamatából indul ki, sok eredetiséget mutató módszereit — melyet irányításnak is szánt — és mondanivalóit ehhez szabja. A terület azonban nem lehet egyetlen, valamint más tényező sem lehet egyetlen alap a népszám alakításában. Elveti Malthus elveit, mert az összefüggéseknek szinte kibogozhatatlan hálózata alakítja a lélekszámot. Így lesz nála a népszám száraz statisztika helyett *valóságos életrajz*. A népszám alakításában fontos szerepet játszik az adott milió, a táj, a maga összes tényezőivel, érvényét semmi más szempont mellett nem tartja elhanyagolhatónak. Ebből adódik a munka módszere, de a nehézsége is. De a megoldásra lelkesítő erők sem kicsik, mert — mint mondja — „*magyarról, szülőföldről, testvérről van szó, s a kettő együttes életének olyan sorsáról, amit nemzetnevelőink és hőseink, költőink és történelmünk, a kor, melyben élünk és lelkünk szava, mely aggdóan szólal meg, egyaránt veszélyeztetettnek tanít.*“ E gondolattól élesztett nemes lelkesedéssel végezte el szerző kutatásait és összegezte személyes élményeit.

Legelőbb az ember életterét, a Zsitvaszög *tájékpét* rajzolja meg. Ebbe: a víznek és a felszínnek ad döntő jelentőséget. Ebbe a nyerstájba állítja be az embert s tovább e két tényezőt együtt vizsgálja, amint együtt élnek, ahogy egymás sorsát munkálják s egymás viszonyában változnak, átalakulnak, fejlődnek, vagy visszaesnek, mindig kapcsolataikban, területi és időbeli eseményeikben. A földrajz és történelem együttlését (politikai és gazdasági kapcsolatokkal), a magyar nemzettest egyik hajtásának sorsfejlődését vetíti élénk. Szerves és genetikus módszerrel ábrázolja az ősi életalakulást, figye-

lemmel a régi foglalkozási viszonyokra (autarchikus élet a fejlett földművelés, az állattenyésztés és viziélet számos haszonforrásával), a történelmi helyzet, az életlehetőségek és körülmények periodikus változásaira, a lakosság szám, a laksűrűségi állapotok, a népszaporulat (a XVIII. sz.-ban igen kedvező) régebbi állására és az ezeket irányító természeti és emberi motívumokra. Az életszemlélet, a hit és lelkivilág, a táj helyzete, a szállítási lehetőségek és gazdasági tevékenység sem elhanyagolt szempontok.

A régen önálló táj a modern korban lép ki zártságából, feladja autarchiáját s egyben megkezdődik dekadenciája, melyet szerző országra terjedő szemlélettel és éles okfejtéssel tár fel. A kapitalista termelés és a liberalizmus káros szelleme ejt a legmélyebb sebeket a tájban, a kiterjesztett szántóföldi művelés megöli az addig változatos, egyensúlyozott gazdasági képet és nem teljesíthető igényeket támaszt a természeti felruházással szemben. A jobbágyság felszabadul, a törpebirtokok elszaporodnak, a népszaporodás addigi kedvező üteme azonban ijesztően ellanyhul. Itt már az okok és összefüggések gazdag tárházában járunk a számos táblázatba foglalt népességi adatok tárgyalása során. Az okok főképp gazdaságtársadalmi tényezők. A zsitvaszőgi nemzettest előregedését kortagozódási grafikonok szemléltetik, s szomorúan az életritmus elhalását, a tájélet ellaposodását jelentik. A mai foglalkozási statisztika egyoldalúsága mutat a teendőkre: a táji adottságokkal rendelkező iparágak felkarolása szükséges. A gazdag irodalmi hivatkozással ellátott könyv utolsó lapját átforgatva úgy érezzük, szerző felkavarta lelkiismeretünket. Egy, régen boldog magyar tájat látni, amely nem tud a mába illeszkedni. Hány ilyen magyar táj lehet, amely segítségért kiált! Szerző azt mondja, Magyarország igazi megismerése a célja. De hányan vannak, akik valóban ezért dolgoznak? Pedig minden rendelkezésre álló erőnket össze kell adnunk ilyen célok szolgálatára!

Udvarhelyi Károly dr.

Novák Ferenc: A kolozsvári középiskolai tanulók játéka a statisztika tükrében. Közlemények a Ferenc József Tudományegyetem Lélektani Intézetéből. 52. Kolozsvár, 1942.

Fenti címmel a dr. Várkonyi Hildebrand vezetése és irányítása alatti Lélektani Intézet újabb értékes kiadványa látott napvilágot, hogy ismételten bizonyosságát adja a neveléslélektan európai hírű tudós tanára széleskörű munkásságának, munkája hatásának. Bár a közleményben feldolgozott anyag nem egészen új, hiszen régebben is végeztek hasonló tárgyú adatgyűjtést hazánkban (Nógrádi László dr.: „A gyermek és a játék“, 1911. Gyermektanulmányi Társaság), mégis eredetinek és újnak kell tartanunk a Lélektani Intézet munkáját, mivel a régebbi ilyenmű adatgyűjtésből mindig hiányzott az igazi statisztikai módszer teljessége, ami viszont e műben megvan. Éppen ezért bizonyos tekintetben úttörőnek is kell mondanunk Novák vállalkozását, mert ha voltak is a múltban ehhez hasonló próbálkozások, azok éppen a szükséges módszeres feldolgozást nélkülözték. Ez egyik érdeme a munkának. Másrészt azt is meg kell állapítanunk, hogy a kolozsvári Lélektani Intézet azzal, hogy a székhelyén lévő középiskolák tanulóinak egy részét kérdőívek útján megkérdezte szabadidejük felhasználására és játékokra, illetve kedvelt szórakozásukra vonatkozólag, tulajdonképpen csak ön-